

IVA KURELAC

Odsjek za povijesne znanosti

Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU, Zagreb

TAMARA TVRTKOVIĆ

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

Izvorni znanstveni članak

UDK: 347.67(497.5 Šibenik)"16"(093)

929 Mrnavić, I. T.

Biskup o biskupu¹

Kritika Foscove analize i transkripcije oporuke Ivana Tomka Mrnavića

Autorice kritički pristupaju raščlambi oporuke šibenskog kanonika, zagrebačkog arhiđakona i bosanskog biskupa iz 17. stoljeća Ivana Tomka Mrnavića koju je u 19. st. prvi objavio šibenski biskup Antonio Giuseppe Fosco. U radu su cjelovito i detaljno analizirani primatelji oporučnih legata kao i sami legati. S obzirom na brojne nedostatke Foscove transkripcije prijepisa Mrnavićeve oporuke koji se danas čuva u Državnom arhivu u Zadru (fond: Šibenski notarski arhiv), a koji je 1639. načinio šibenski notar Mihovil Parčić, autorice u prilogu rada donose osuvremenjenu transkripciju iste notarske isprave zajedno s kritičkim aparatom.

Ključne riječi: Ivan Tomko Mrnavić, Antonio Giuseppe Fosco, oporuka, Zagreb, Zagrebačka biskupija, Šibenik, crkvena povijest, rani novi vijek

Uvod

Krajem 19. stoljeća u kulturnom životu Šibenika jedna od istaknutijih ličnosti je i biskup Antonio Giuseppe Fosco.² Kao veliki štovatelj pisane i tiskane riječi, Fosco je bio utemeljitelj tiskare biskupijske kurije, druge po redu tiskare u Šibeniku, osnivač

1 U trenucima dovršavanja ovog rada (u studenom 2011.) napustio nas je naš dragi prijatelj i kolega Milivoj Zenić. On je kao dobri duh i ravnatelj šibenske Gradske knjižnice »Juraj Šižgorić« potpomagao izdavanje knjiga obiju autorica ovog članka o Dinku Zavoroviću i Ivanu Tomku Mrnaviću. I u ovom je radu pomogao pri rješavanju nekih problema vezanih uz šibenska imena i toponime. Stoga ovaj rad posvećujemo velikom intelektualcu i još većem čovjeku, našem prerano preminulom prijatelju i kolegi Milivoju Zeniću.

2 Antonio Giuseppe (Antun Josip) Fosco rođen je u Šibeniku 1826. a umro 1894. Biskupom je postao 1876. Za ostale biografske podatke v. »Fosco, Antun Josip«, Ivo Livaković, *Poznati Šibenčani: Šibenski biografski leksikon*, Gradska knjižnica »Juraj Šižgorić«, Šibenik, 2003., str. 170-171; »Fosco, Antun Josip«, Lovorka Čoralić, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 4, Leksikografski zavod

čitaonice katoličkog klera i pokretač biskupijskog lista *Folium dioecesanum*. I sam je u tom listu objavio pedesetak radova iz šibenske povijesti, a među njima je i rad o Šibenčaninu Ivanu Tomku Mrnaviću³ koji je objavljen kao zasebna knjižica.⁴ Riječ je o biografiji (kako je u naslovu navedeno) šibenskog kanonika, zagrebačkog arhidakona i bosanskog biskupa iz 17. stoljeća Ivana Tomka Mrnavića, pisanoj na talijanskom jeziku na 62 stranice, koja je dugo vremena bila, uz Kukuljevićevu i Pavićevu biografiju, najcjelovitiji prikaz Mrnavićeva života temeljen između ostalog i na originalnim dokumentima ili pak na njihovim prijepisima.⁵ U knjižici su izneseni svi do onog vremena poznati podaci o Ivanu Tomku Mrnaviću, a kao dodaci pridodani su izbor iz Mrnavićeve bibliografije i prijepis njegove oporuke.

Upravo je ta Foscova analiza Mrnavićeve oporuke bila poticaj za ovaj rad: naime, u Državnom arhivu u Zadru gdje se danas čuvaju dokumenti iz Šibenskog notarskog arhiva među kutijama šibenskog bilježnika Mihovila Parčića za godine 1624.-1642., nalazi se i prijepis oporuke Ivana Tomka Mrnavića.⁶ Riječ je zapravo o oporuci koja je sastavljena 1636. godine, ali je među šibenske oporuke zapisana tek 1639. godine.⁷ S obzirom na činjenicu da Fosco nije najbolje poznavao latinski jezik, transkripcija oporuke u nekim je dijelovima pogrešna i netočna (pa to utječe i na pogrešno razumijevanje dijelova oporuke), a nije niti provedena po današnjim uzusima transkripcije. Jednako tako Fosco daje i kratki opis oporuke i pojedinih Mrnavićevih primatelja oporučnih legata,⁸ ali, također zbog nedovoljnog poznavanja latinskog, velike dijelove oporuke preskače, kao i dio primatelja oporučnih legata i o njima ne govori ništa ili vrlo malo. Zbog svega navedenog u ovom se radu donosi ispravna transkripcija oporuke zajedno s kritičkim aparatom, temeljena na uvidu u spomenuti prijepis notara Parčića, ali jednako tako obazirući se na Foscovu transkripciju i ispravljajući je, a usto se ukratko analizira cijela Mrnavićeva oporuka, primatelji oporučnih legata i sami legati.

Oporuka je napisana na 6 listova (i potpis biskupa Ergelskog na sedmom listu), od stranice 124 do 129 s tim da je netočno paginirana jer su dvije različite stranice paginirane istim brojem - 127. Riječ je o prijepisu originala oporuke napravljenom u

Miroslav Krleža, Zagreb, 1998., str. 344; »Fosco, Antun Josip«, Krsto Stošić, *Galerija uglednih Šibenčana*, Tiskara »Kačić«, Šibenik, 1936., str. 30-33.

3 Ivan Tomko Mrnavić (1580.-1637.); šibenskim kanonikom je postao 1606., zagrebačkim kanonikom-lektorom 1628., a naslovnim bosanskim biskupom i arhidakonom zagrebačke katedrale 1631. Za ostale biografske podatke v. Tamara Tvrković, *Između znanosti i bajke – Ivan Tomko Mrnavić*, Zagreb-Šibenik 2008.

4 Antonio Giuseppe Fosco, *Vita di Giovanni Tonco-Marnavić*, Šibenik 1890.

5 Armin Pavić, »Ivan Tomko Mrnavić«, *Rad JAZU* 33, Zagreb 1875., str. 58-127; Ivan Kukuljević Sakcinski, »Ivan Tomko Marnavić«, *Arhiv za povjesnicu jugoslavensku IX*, Zagreb 1868., str. 242-265.

6 Državni arhiv u Zadru – Spisi šibenskih bilježnika, kutija 62; Mihovil Parčić (1624.-1642.), ff. 124-129. Ovi spisi smješteni su u zadarski arhiv 1943. godine.

7 Ta je oporuka već spomenuta i u: Tvrković, n. dj., str. 32.

8 Usp. Fosco, »Testamento e morte«, n. dj., str. 46-48.

Šibeniku 17. ožujka 1639., u ljekarni koja je pripadala obitelji Tetta, na poticaj i zamolbu Jakova Bratića (*de Fratibus*)⁹ i u nazočnosti svjedoka Francesca Antonia Tette i Jurja Šižgorića¹⁰ od strane šibenskog notara Mihovila Parčića. Također, saznaje se da je originalna oporuka¹¹ napisana 23. rujna 1636. u Zagrebu na dva lista i da je osnažena i potvrđena pečatima samog Mrnavića, ali i zagrebačkog biskupa Franje Ergelskog.¹²

Jezična analiza

Već iz kritičkog aparata koji prati transkripciju donesenu u ovom radu, vidljivo je da je Fosco na mnogo mjesta više ili manje pogriješio, ali treba napomenuti i to da neke pogreške koje je Fosco prilikom transkribiranja napravio, nisu zabilježene u kritičkom aparatu. Fosco vrlo nedosljedno (a često i potpuno pogrešno) razrješava kratice, a u novoj transkripciji sve su kratice razriješene, a da pritom nisu zabilježene Foscove pogreške. U Foscovoj je transkripciji interpunkcija vrlo često na pogrešnim mjestima što dakako utječe i na razumijevanje teksta, pa su interpunkcija a uz to i upotreba velikog slova prilagođene uzusima današnjeg zapisivanja. U novoj se transkripciji ne razlikuje zapisivanje diftonga *ae* od *e caudata* (sve je zabilježeno diftongom *ae*), premda se u originalnom prijepisu oporuke pojavljuje i jedan i drugi način zapisivanja diftonga. Jednako se tako ne bilježi niti Foscovo zapisivanje diftonga monoftongom (npr. *ae* kao *e*). Kritički aparat ne donosi niti Foscovo nebilježenje geminata u odnosu na oblik u originalnom prijepisu oporuke, kao niti hiperkorektizme. Prilikom transkripcije nije (zato što je tradicijom tako uobičajenije) sačuvana razlika između vokalskog i konsonatskog *ij* (što opet nalazimo u originalnom prijepisu oporuke), a nije niti preneseno niti Foscovo zapisivanje skupine *ti* kao *ci*, kao niti (ponekad) dodavanje konsonanta *h* u skupinama *th* i *ch*. Biskup Fosco je prilikom transkripcije griješio na najrazličitije načine, a u ovom će radu biti spomenute samo osnovne i najuočljivije razlike: neke je riječi Fosco talijanizirao i zapisao ih na način bliži talijanskom nego latinskom jeziku. Ponajviše je griješio u transkripciji osobnih imena, toponima i pridjeva vezanih uz razne toponime. No, niti notar Parčić nije bio u potpunosti siguran u pisanju osobnih imena, pa gotovo uvijek prvi put pogriješi, a zatim ime, kad se ponovi drugi put, ispravno zapiše. Nezgodno je, dakako, kad se ime pojavljuje samo jednom, a nama je danas nepoznato.¹³ Na nekoliko mjesta

9 Jakov Bratić bio je suprug Tomkove najmlađe sestre Franjice.

10 Šibenska obitelj Tetta bila je bogata i u njihovom su vlasništvu bili mnogi dućani (a vjerojatno i ljekarna). Melkior Tetta imao je više djece, a među njima i sina Francesca Antonia (r. 1611.). Drugi svjedok Juraj Šižgorić vjerojatno je u rodu sa slavnim humanistom Jurjem Šižgorićem.

11 Kasnije se iz teksta oporuke vidi da je Mrnavić povjerio zapisivanje oporuke nekom drugom, odnosno da je on samo diktirao.

12 Franjo Ergelski Hasanović bio je zagrebački biskup od 1629. do smrti 1637.

13 Prezime Jánosa Törösa, tajnika kardinala Pázmányja, Fosco na dva mjesta zapisuje kao Teotosy, a Parčić najprije Tetrosy, a zatim ispravno Teorosy. Za ostale primjere usp. transkripciju i kritički

Fosco je u potpunosti pogrešno transkribirao riječ ili sintagmu i tako učinio dijelove oporuke nerazumljivim ili teško shvatljivim.¹⁴ Zbog svih navedenih razloga bilo je potrebno iznova transkribirati oporuku.

Analiza oporučnih legata

U Mrnavičevoj oporuci članovi njegove najuže obitelji i svojte te crkvene osobe očekivano¹⁵ čine najvažnije i najbrojnije skupine primatelja legata. Manji dio Mrnavičeve imovine baštinito je i pet crkvenih institucija (tri kaptola i dvije crkve) te tri hospitala. Zaključak je stoga da je crkvenih primatelja legata više, dok je obiteljskih nasljednika manje, ali je vrijednost legata namijenjenih obitelji ipak veća. U skladu s tada uobičajenim načinom imenovanja nekoliko izvršitelja oporuke, Mrnavić iz kruga obitelji za glavnog izvršitelja postavlja šurjaka Jakova Bratića, a iz kruga svojih najužih crkvenih suradnika za izvršitelja postavlja komornika Ivana Vranića.

Legati obitelji

Usporednom analizom uočeno je da su obiteljski nasljednici u Foscovu radu jedini gotovo svi navedeni. Ipak, pojedini legati članovima obitelji kod Fosca nisu dovoljno detaljno analizirani, a ispuštene su i brojne klauzule kojima su pojedini legati tim nasljednicima uvjetovani. Fosco poimence spominje sve članove Mrnavičeve uže obitelji i svojte uključene u oporuku. Među njima su najvažniji majka Katarina, univerzalna nasljednica, te tri sestre – Klara, udovica Margarita Skočić i Franjica Bratić, supruga glavnog izvršitelja Mrnavičeve oporuke Jakova Bratića.¹⁶ Međutim, Fosco ne navodi da bi u slučaju majčine smrti univerzalnom nasljednicom postala Klara, a da bi u slučaju njezine smrti tu funkciju preuzele sestre Margarita i Franjica.

Foscova je raščlamba Mrnavičeve oporuke osobito nepotpuna u dijelu koji se odnosi na porijeklo novčanih legata čiji je jedan dio bio namijenjen Šibenskom

aparatus u prilogu rada.

- 14 Sintagma *iuba mardurina* kod Fosca je transkribirana kao *iuba mandurina* (v. bilj. 64), ili: *ad eandem ecclesiam Transylvaniensem electi* kod Fosca glasi *ad eandem ecclesiam translatum electi* (v. bilj. 93).
- 15 Usp. radove slične tematike: Zoran Ladić, »Prilog životopisu trogirskog biskupa Nikole Kažotića (1362.-1371.)«, *Croatica Christiana periodica* 45, Zagreb 2000, str. 11-12; Lovorka Čoralić – Iva Kurelac, »Prilog životopisu trogirskog biskupa Pacea Giordana (1623.-1649.)«, *Croatica Christiana periodica* 52, Zagreb 2003, str. 64; Branka Grbavac, »Prilog proučavanju životopisa zadarskog plemića Franje Jurjevića, kraljevskog viteza«, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za društvene i povijesne znanosti HAZU* 22, Zagreb 2004, str. 44-45.
- 16 Katarina (djevojački Bilošević) bila je majka osmero djece; nadživjela je sina Ivana i umrla 1644. Sestra Klara bila je blizanka Ivanova, Margarita je rođena 1586., udala se za Svetu Skočića i imala s njim petero djece, dok je najmlađa sestra Franjica bila udata za Jakova Bratića i s njim imala četvero djece.

kaptolu za služenje misa zadušnica za samoga Mrnavića te za njegove roditelje i dobročinitelje, a drugi ženskoj liniji potomaka Margarite i Franjice. Ženska se linija Mrnavićevih sestara u Fosca uopće ne spominje kao nasljednik. Fosco ispušta dio u kojem doznajemo da će spomenuti primatelji legata novcem moći raspolagati tek nakon što po Mrnavićevu nalogu prodaju izvjesnu, po svemu sudeći, veću količinu srebra. Zanimljiva je i u Fosca ispuštena klauzula kojom Mrnavić određuje da u slučaju utrnuća Margaritine i Franjičine ženske linije, njima namijenjen novac pripada Šibenskom kaptolu od kojega zahtijeva da ga u tom slučaju razdijeli među sobom i nižim svećenstvom.

U dijelu oporuke koji se odnosi na raspodjelu novčanih legata Margariti i njezinim trima kćerima, dobivenih naplatom dugovanja od njezina sina Marka Skočića, šibenskog kanonika, u iznosu od 600 škuda, Fosco ne navodi ni uvjet prema kojem Margaritine tri kćeri, dok god budu živjele pošteno i časno, udate ili neudate, dobivaju po stotinu škuda, a Margarita dobiva 300 škuda. I ovaj je legat uvjetovan klauzulom po kojoj Margarita i njezine tri kćeri ostaju bez spomenutog iznosa novca ukoliko postupe protivno navedenom, a zanimljivo je da Mrnavić u tom slučaju opoziva i Franjici i njezinoj liniji ženskih potomaka čitavo nasljedstvo, o čemu kod Fosca također nema spomena.

Istaknimo da je Mrnavić pri raspodjeli novčanih legata i nepokretne imovine osobito vodio brigu o tome da na svaki način, čak kroz nekoliko budućih pokoljenja, financijski zbrine ženske članove obitelji, a osobito ženske potomke sestara Margarite i Franjice, bilo da je riječ o tada uobičajenoj brizi za djevojački miraz ili općenito o Mrnavićevoj želji da ta vrijedna dobra ostanu u vlasništvu obitelji. Tako je kuću u Šibeniku, kuću s imanjem na Zlarinu i vinograd u Raskrižju¹⁷ ostavio majci, a u slučaju njezine smrti sestrama Klari i Franjici. Govoreći nadalje o vinogradima na otoku Lupcu i u mjestu Dubrava¹⁸ koje ostavlja sestri Margariti za povećanje njezina miraza, Mrnavić u oporuci objavljuje da se Margarita 11. svibnja 1619. odrekla svojeg dijela nekretnina, a Fosco ne navodi da je to zabilježio šibenski notar Petar Bolzoni. Uz to Margariti ostavlja srebrninu (6 žlica i 6 vilica), koje je dobio od komornika Ivana Vranića. Svojoj sestri Dominiki, benediktinki, ostavlja srebrni reljef s likom Djevice Marije u okviru od ebanovine. Znakovito je da se upravo uz primatelje legata iz kruga Mrnavićeve obitelji u pravilu javljaju i klauzule iz kojih je razvidno da je oporučitelj do najsitnijih detalja razradio strategiju oporučnog nasljeđivanja, ne želeći ništa prepustiti slučaju. Spomenimo i to da većina muških članova Mrnavićeve obitelji i svoje oporučno dobiva nakit, točnije vrijedno prstenje s dragim kamenjem (nećak Bernard Skočić i šurjak Jakov Bratić) ili pak bogato ukrašene i vrijedne satove (nećaci Marko Skočić i Matej Bratić).

17 Toponim Raskrižje nalazi se u šibenskome Donjem polju, gdje je bila većina šibenskih vinograda. V. Krsto Stošić, *Sela šibenskog kotara*, Šibenik 1941., str. 45.

18 Na otočiću Lupcu koji se nalazi ispred otoka Prvića više se ne sade vinogradi, za razliku od Dubrave (nedaleko od Šibenika) koja je još uvijek dobrim dijelom u vinogradima.

Legati crkvenim osobama i redovima

Sljedeća vrlo važna i podjednako brojna skupina primatelja legata jesu crkvene osobe s kojima je Mrnavić kao crkveni velikodostojnik za života bio blizak ili je s njima surađivao, a u toj se kategoriji nalazi i crkveni red kapucina. Zamjetno je da su umjetnine, točnije slike s likovima Isusa, Bogorodice i svetaca, dominantna skupina legata, namijenjena isključivo Mrnavićevim bliskim prijateljima i suradnicima iz kruga klerika, dok je kapucinima oporučno raspodijeljen dio legata iz kategorije prehrambenih proizvoda (ukupno 30 kvarata prosa i 20 kabala vina) kojih je Mrnavić, kako zaključujemo, imao u prilično bogatim zalihama.

Fosco kapucine ne spominje, a od ukupno osam crkvenih osoba, primatelja Mrnavićevih legata, spominje samo trojicu – zagrebačkog biskupa Franju Ergelskog, predstavnika premeta Ugarskog kraljevstva Marka Spudića i svojeg komornika, Ivana Vranića, kojega postavlja za izvršitelja oporuke. Vranić je uz Ergelskog, po svemu sudeći, bio Mrnavićev vrlo blizak prijatelj. Biskup Ergelski dobiva slike s likom sv. Kvirina i bl. Augustina Kažotića te sve slike s likom pape i kardinala, koje Mrnavić ima u svojoj kući, za ukrašavanje biskupijskog dvora. Uz to Ergelskom ostavlja i rimski brevijar, koji je Ergelski često od njega posuđivao. Komorniku Ivanu Vraniću ostavlja svotu od 200 talira. Kod Fosca nema spomena o Benku Vinkoviću,¹⁹ velikom prepoštu zagrebačke katedrale i pečuškom biskupu, kojem Mrnavić u znak iskrenog poštovanja ostavlja sliku s likovima sv. Ignacija i sv. Franje Ksaverskog s malim Kristom. Arhidakonu zagrebačke katedrale Martinu Bogdanu²⁰ ostavlja sliku s prikazom smrti bezgrešne Djevice Marije u znak starog prijateljstva. Komarnički arhidakon Ivan Somogy u znak zahvalnosti dobiva sliku s likom sv. Jeronima. Varaždinski arhidakon Nikola Medak oporučno dobiva sliku blažene Djevice Marije shrvane boli, također u znak prijateljstva. Posebno je zanimljiv podatak da skradinski biskup i prepošt Novog Mesta Nikolaj Mrau²¹ nakon Mrnavićeve smrti nasljeđuje sat koji mu je sam darovao iz čega bismo mogli naslutiti ili da mu je Mrnavić sat vratio u znak sjećanja, ili da je među njima, što je izglednije, možda došlo do nekih razmirica, na što upućuje i činjenica da Mrnavić uz taj legat ne navodi nikakve izraze poštovanja niti prijateljstva.

Legati crkvenim ustanovama

U Mrnavićevoj se oporuci pojavljuje ukupno šest primatelja legata iz kategorije crkvenih ustanova, a Fosco spominje samo crkvu redovnica sv. Katarine u Šibeniku i Šibenski kaptol. Legati su u ovoj skupini vrlo raznoliki te obuhvaćaju liturgijske

19 Benedikt (Benko) Vinković bio je, nakon smrti Franje Ergelskog, biskup zagrebački (1637.-1642.).

20 Martin Bogdan, premda iz vrlo siromašne obitelji, uzdigao se do najviših crkvenih časti, pa je tako bio i zagrebačkim biskupom nakon Vinkovića (od 1643.-1647.).

21 Nikolaj Mrau 1639. vršio je dužnosti apostolskog protonotara, dolensjokog arhidakona, cerkničkog župnika i prepošta Novog Mesta. Čini se da je 1634. imenovan i za skradinskog biskupa.

predmete, prehrambene proizvode i novac. Zagrebačka prvostolnica sv. Stjepana dobiva relikviju – srebrni vrčić s dva zuba sv. Stjepana te Mrnavićev srebrni kalež i pozlaćenu pliticu. Zagrebački katedralni kaptol dobiva vino, a Prebendarski zbor, odnosno Čazmanski kaptol umjesto uobičajenog krznenog ogrtača dobiva 15 ugarskih forinti. Novčani legat od 600 škuda namijenjen je za uređenje crkve redovnica sv. Katarine u Šibeniku u sklopu klauzule kojom Mrnavić taj iznos prenamjenjuje spomenutoj crkvi, i to ukoliko Margarita i njezine tri kćeri ne ispoštuju uvjete pod kojim im se taj novčani iznos dodjeljuje.

Deset kvarata prosa i deset kabala vina oporučno ostavlja sjemeništarcima-svjetošnjacima, odnosno konviktu sv. Josipa.²²

Legati karitativnim institucijama

Legati trima zagrebačkim hospitalima – biskupijskom, kaptolskom i gradskom također su dio Mrnavićeve oporuke iz kojih se može iščitati skrb i milosrđe tog crkvenog velikodostojnika prema ubožnicama koje su stajale na usluzi siromasima.²³ Po svemu sudeći, vođen mišlju da će hospitalima najbolje koristiti hrana, Mrnavić je spomenutim trima ustanovama oporučno ostavio ukupno 30 kvarata prosa, ravnomjerno raspodijeljenih na tri dijela.

Materijalna i nematerijalna potraživanja i dugovanja

Unutar oporuke nailazimo i na dio u kojem Mrnavić prije smrti, kako se čini, pokušava razriješiti svoja materijalna i nematerijalna potraživanja i dugovanja te tako odriješen grijeha umrijeti. Taj dio, premda zauzima gotovo stranicu i pol, Fosco niti riječju ne spominje, vjerojatno zbog složenijih latinskih jezičnih konstrukcija u kojima se nije snašao i nije ih mogao razumjeti.

Mrnavić najprije zahvaljuje Bogu da nije ostao dužan nikome, osim isusovcima određenu svotu (koju ne navodi konkretno), ali za koju sam kaže da se već s njima uspio dogovoriti. Nakon toga slijedi opis nekoliko epizoda iz Mrnavićeva života koje je on očito smatrao potrebnim objasniti i unijeti ih u oporuku kako mu se ne bi ništa moglo zamjeriti nakon smrti.

Najprije opisuje kako je od kustoda zagrebačke crkve dobio lasičje krzno koje je pripadalo crkvi i koje je procijenjeno na 70 rajnskih forinti. On je zauzvrat dao 104

22 Isusovci su za potrebe siromašnijih polaznika Klasične gimnazije u Zagrebu (utemeljene 1607.) na Gornjem gradu osnovali sjemenište nazvano Gojilište sv. Josipa (Sjemenište sv. Josipa, Konvikt sv. Josipa) i koje je počelo s radom 1631., a financiralo se dijelom iz oporučnih imetaka bogatijih ostavitelja. Usp. Lelja Dobronić, *Klasična gimnazija u Zagrebu od 1607. do danas*, Zagreb 2004.

23 U 17. stoljeću u Zagrebu su postojala tri hospitala: još od srednjeg vijeka postojao je gradski hospital bl. Djevice Marije (sredinom 17. stoljeća preseljen je izvan gradskih zidina), hospital sv. Elizabete bio je pod kaptolskom jurisdikcijom i nalazio se ispod južnih vrata, u blizini današnje Bakačeve ulice, a u biskupskoj jurisdikciji bio je hospital sv. Antuna u današnjoj Vlaškoj ulici. Usp. Vladimir Dugački, »Zagrebačka Zakladna bolnica na Harmici (Jelačićevu trgu) 1804.-1931.: ususret 200. obljetnici«, *Gazophylacium* 8 Zagreb, 2003. (3-4), str. 74-79.

ugarska zlatnika kako bi se u Veneciji kupile neke stvari za crkvu. Za te je stvari i za njihovu dopremu u Zagreb bio zadužen opunomoćenik habsburškoga cara u Veneciji Nikola Rošić. No Rošić se razbolio i umro, a stvari su ukradene te nikada nisu dopremljene u Zagreb. Saznajemo i to da je zbog toga Mrnavić vodio spor s nasljednicima opunomoćenika, putovao u Veneciju i tamo potrošio mnogo više od vrijednosti samog krzna (za koje su ga, premda se to nigdje izrijekom ne navodi, možda tražili da nadoknadi iznos). Mrnavić na kraju zahtijeva i izravnaje računa između Rošićevih i njegovih nasljednika u slučaju da ikad dođe do povrata novca.

Sljedeći »slučaj« koji Mrnavić opisuje odnosi se na događaj od prije četiri godine (1632.) kad su Mrnavića zagrebački biskup i Kaptol poslali da pregleda račune o stanju zaostatka davanja vlastelina ostavitelja samostanima. Među njima je bio i zaostatak izvjesnog pokojnog Martina Jantolovića, a za to je račune vlastelin Nikola Filipović dao Mrnaviću, procijenivši vrijednost zaostatka na 30 ugarskih forinti: biskup je u istoj vrijednosti odredio služenje misa zadušnica za pokojnog Jantolovića. U tome je sudjelovao i sam Mrnavić. Ipak, dojam je da su neki računi ipak ostali neriješeni, pa Mrnavić na ovaj način pokušava sebe opravdati od mogućih prigovora.

Treće što Mrnavić pokušava odbiti od sebe moguć je prigovor koji bi mu nakon smrti (*sic!*) mogao uputiti voditelj kaptolske kancelarije zbog mjesta za stolom (koje možda uključuje i neki obrok) koji su obvezni osigurati lektori pisarima. Naime, Mrnavić je, prema vlastitim riječima, uvijek zvao za taj stol pisara, ali on se uvijek ispričavao i zahvaljivao, tako da je na mjestu pisara uvijek sjedio njegov pomoćnik. Mrnavić piše sve ovo kako bi se nakon njegove smrti taj propust pripisivao voditelju kancelarije, a ne njemu i njegovoj neljubaznosti.

Četvrta se situacija odnosi na svotu od 100 ugarskih zlatnika koje je Mrnavić u Rimu, u svrhu potvrde Lászla Hosszutóthyja, šipušskog prepošta na mjesto erdeljskog biskupa,²⁴ primio od Jánosa Törösa, tajnika kardinala Pétera Pázmányja.²⁵ Malo potom, Mrnavić je istom Törösu od istih tih 100 zlatnika isplatio 16 kako bi ih Törös dao nekoj gospođi iz obitelji Unferczaght, koju je muž napustio. Mrnavić se u međuvremenu zdušno zalagao za potvrđivanje Hosszutóthyja na mjesto biskupa, pa je zbog toga i boravio čak 18 mjeseci u Rimu, no nije u tome uspio. Isto to mu se dogodilo kad je pokušao umjesto Hosszutóthyja na mjestu biskupa potvrditi prepošta Simándija, dobivši za to 70 ugarskih zlatnika od Jurja Draškovića, đurskoga biskupa. Iako nije uspio u namjeri, ipak je potrošio sav novac, ali, uzevši u obzir putovanja i ostale troškove, Mrnavić smatra da je zapravo na gubitku on, a ne oni koji su mu dali novac. Jednako tako obećaje da će se i dalje zalagati za obojicu spomenutih,

24 U prvoj polovici 17. stoljeća započinje sukob između habsburških vladara i Rimske kurije u vezi s pravom imenovanja biskupa na području zemalja Sv. krune. Vladari su imenovali biskupe, a Sveta stolica ih nije željela potvrditi. Čini se da se za tu potvrdu zdušno zalagao Mrnavić, ali nije uspio.

25 Péter Pázmány bio je kardinal od 1629. do smrti 1637. Juraj (IV.) Drašković bio je biskup u Győru od 1635. do 1650. László Hosszutóthy bio je imenovan erdeljskim biskupom 1631(2)., a István Simándi 1634.

samo ako se oporavi od bolesti.²⁶ Iako nije navedeno na početku oporuke, kao što je to većinom bilo uobičajeno u slučaju pobolijevanja samog oporučitelja, Mrnavićeva spominjanje vlastite bolesti vrlo je zanimljivo jer se iz toga mogu naslutiti razlozi pisanja oporuke. Kao što nigdje izričito ne navodi razloge sastavljanja oporuke, tako niti ne spominje želje i zahtjeve vezane uz pogrebni obred, iako se i ti podaci često navode u oporukama.

Zaključak

U ovom se radu donosi osuvremenjena transkripcija oporuke Ivana Tomka Mrnavića zajedno s kritičkim aparatom i jezičnom analizom, analiza oporuke prema kategorijama primatelja legata i kritički osvrt na Foscovu raščlambu oporuke.

Mrnavićeva oporuka po svim svojim karakteristikama uklapa se u način sastavljanja oporuka 17. stoljeća, a jednako tako u skladu je i s oporukama ondašnjih visokih crkvenih dužnosnika. Na osnovi analize može se zaključiti da je Mrnavić vrlo temeljit, dušobrižnički nastrojen prema ženskoj lozi svoje obitelji, ali i proračunat jer detaljno razrađuje strategiju oporuke unoseći brojne klauzule koje osiguravaju da njegovo nasljedstvo prema njegovim namjerama i zamislama bude u potpunosti iskorišteno. Naime, pazio je da svoju imovinu razdijeli u skladu s društvenim i imovinskim položajem pojedinog primatelja legata, ali i ovisno o načinu na koji je s nekime povezan – obitelji ipak ostavlja najvažniji i najvredniji dio svoje imovine, iako crkveni primatelji legata prevladavaju u njegovoj oporuci. Jedino u dijelu o materijalnim i nematerijalnim dugovanjima i potraživanjima nije dovoljno precizan u objašnjavanju situacija zbog kojih je došlo do spomenutih dugovanja/potraživanja, pa se nažalost neki događaji nisu mogli u potpunosti rekonstruirati.

Ovaj rad je s jedne strane prilog proučavanju života Ivana Tomka Mrnavića, a s druge strane, pridonosi istraživanjima oporučne građe, ali i povijesti svakodnevice tog vremena.

26 Zanimljivo je da je u ono doba kolala glasina da je Benko Vinković otrovao Mrnavića u želji da naslijedi Ergelskog na mjestu zagrebačkog biskupa, i da se Mrnavić nakon toga nikada nije oporavio, nego je umro nakon nekoliko mjeseci. Usp. Ljudevit Ivančan, *Podaci o zagrebačkim kanonicima od 1193. do 1924.* (tipkopolis), Arhiv HAZU, sign. II d 243. Moguće je da je Mrnavić potaknut tom slabošću i bolešću (koju i spominje u oporuci) odlučio napisati oporuku, a šest mjeseci poslije umro.

TRANSKRIPCIJA OPORUKE²⁷

/124/

TESTAMENTUM

Illustrissimi ac reverendissimi domini domini Ioannis Tomco²⁸ Marnavitii, episcopi Bosnensis²⁹

In nomine Domini Iesu Christi. Amen. Anno nativitatis eiusdem millessimo sexcentesimo trigessimo nono, indictione septima, die vero XVII mensis Martii. Actum apud apotecaas³⁰ perillustrium³¹ fratrum filiorum quondam domini Merchiolis³² Tetta, praesentibus dominis Francisco Antonio Tetta et Georgio Sisgoreo testibus ad hoc specialiter habitis, vocatis et rogatis. Ibique personaliter constitutus perillustris³³ dominus Iacobus de Fratribus, alias Bratich praesentavit et exhibuit mihi notario infrascripto testamentum quondam³⁴ illustrissimi ac reverendissimi domini domini Ioannis Tomco Marnavitii, episcopi Bosnenensis, conditum in civitate Zagradiensi sub die 23. Septembris 1636. cum approbatione et confirmatione illustrissimi et³⁵ reverendissimi domini Francisci Erghelii, episcopi Zagradiensis, scriptum in duobus foliis papiri ac munitum cum uniuscuiusque episcopi sigillo tam testatoris quam etiam confirmatoris, non viciatum, non cancellatum, non abrasum, aut in aliqua parte suspectum, sed omni prosus³⁶ vitio et³⁷ suspicionem carentem. Ideo pro conservatione eiusdem et ne aliquo modo amittatur, petiit et requisivit, ut ipsum transcriberem apud acta mea ad aeternam illius memoriam; hoc et omni meliori modo etc.

In nomine sanctae et individuae Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen.

Iubente aeterno patre familias nos vigilare cum diem neque horam sciamus, qua fur humanae vitae peccato parenti³⁸ progenitus suffossurus sit illius domicilium. Idcirco, ego Ioannes Tomcus Marnavitiu, episcopus Bosnensis, indignus, peccator maximus, occursurus quibus modis Divina ope, valeo furi³⁹ adventanti, indeque curis rerum temporalium liberari cupiens, ne in extremo vitae meae agone sint mihi

27 Ako nije drugačije naznačeno, u kritičkom je aparatu najprije naveden oblik iz teksta, odnosno nove transkripcije, a zatim onakav kako ga zapisuje Fosco.

28 Tomco] Tonco-

29 testamentum...Bosnensis] *in marg.*(u originalnom prijepisu oporuke)

30 apotecaas] apotecam

31 perillustrium] pr. illustrissimorum

32 Merchiolis] Melchioris

33 perillustris] pr. illustris

34 quondam] f. m.

35 et] ac

36 prosus] prorsus

37 et] aut

38 parenti] parentum

39 furi] iuri

impedimento cum diabolo⁴⁰ luctanti, dispositionem testamentariam meam, presenti pagina describere volui aliena manu fida.

Animam itaque meam, creatori aequae meo ac redemptori, quem viventem visurum me credo placatum et propitium, inter oves ipsius mera sua misericordia constitutus, sanguine nempe suo pretioso redemptam ac saepe saepius ablutam humilime commendo. Corpus vero usquequo veniet ipsius immutatio reformandum per eundem misericordiam salvatorem, sanctis tutelaribus ad quorum ecclesiam sive caemiterium⁴¹ tumulabitur, utriusque patrocínio matrem misericordiae cuius sancti⁴² in gremio sedis apostolicae altus⁴³ sum, et in cuius sedis apostolicae unione me usque ad ultimum vitae respirum me constantissime perseveraturum divina gratia firmiter protestor et profiteor.

Haeredem universalem totius meae pauperitatis⁴⁴ ubique locorum existentis, matrem meam Catherinam⁴⁵ instituo, illa vero decedente, sororem meam Claram communibus /125/ parentibus mecum progenitam, Christi virginem, cuius orationibus me commendo. Casu vero quo illae interim e vivis excederint, iisdem substituo duas meas sorores communibus itidem parentibus progenitas, Margaritham nempe Schoceii⁴⁶ viduam et Franciscam, Iacobi Bratich matrimonio copulatam.

Illustrissimo ac reverendissimo domino domino in Christo patri Francisco Erghelio, huius ecclesiae nostrae Zagrabiensis episcopo, ex mea pauperitate⁴⁷ offero et lego breviarium Romanum in forma amplissima, quod eius dominationi hactenus accomodaveram. Addo insuper duas tabulas pictas exhibentes⁴⁸ alteram faciem Sancti Quirini, episcopi Sisiensis⁴⁹ et martyris, alteram vero Beati Augustini,⁵⁰ huius ecclesiae olim episcopi, sicuti pro ornamento palatii episcopalis lego et offero tabulas omnes tam Romani pontificis, quam dominorum cardinalium, quae in domo mea inveniuntur. Dominus praelatus a paupere suo cliente haec accipiet in signum maxime observantiae, qua semper ipsum colui, confitendo⁵¹ me satisfactum in omnibus et per omnia, in quibus inserviivi dominationi suae illustrissimae.

Offero itidem et lego reverendissimo domino Benedicto Vinkovich, praeposito maiori huius ecclesiae et episcopo Quinque Ecclesiensi⁵² tabulam exhibentem

40 diabolo] diabulo

41 caemiterium] coemeterium

42 sancti] sancto

43 altus] natus

44 pauperitatis] paupertatis

45 Catherinam] Catharinam

46 Schoceii] Schozzi

47 pauperitate] paupertate

48 exhibentes] exhibentia

49 Sisiensis] Sisciensis

50 Augustini] Augustini (Casotti)

51 confitendo] confitendum

52 Quinque Ecclesiensi] Quinque Ecclesiarum

imagines Sancti Ignatii et Sancti Francisci Xaverii cum Christo infante⁵³, in signum sinceræ meae observantiae erga dominationem suam reverendissimam. Item offero et lego tabulam exibentem obitum immaculatae virginis admodum reverendo domino Martino Boghdano, archidiacono cathedrali⁵⁴ pro signo antiquae nostrae amicitiae. Pari modo offero et lego tabulam Sancti Hyeronimi⁵⁵ admodum reverendo domino Ioanni Somoghi, archidiacono Camarcensi⁵⁶ in argumentum gratitudinis servitiorum mihi ab ipso praestitorum. Pari modo offero et lego admodum reverendo domino Nicolao Medak, archidiacono Varasdiensi⁵⁷ tabulam Beatæ Mariæ Virginis dolori afflictæ et hoc in signum nostræ amicitiae.

Venerabili ecclesiae cathedrali Sancti Stephani regis praeter vasculum argenteum in quo conditi sunt duo dentes ipsius, offero et dono calicem meum argenteum cum patena inaurata. Venerabili capitulo cathedrali nostro⁵⁸ lego et relinquo totum illud vinum, quod superiori anno bonae memoriae Andreas Ottavius ex mea portione retinuit. Reverendo Collegio praebendariorum sive capitulo Chasmensi⁵⁹ loco vestis pellicae⁶⁰, quae⁶¹ solet ipsis a canonicis decedentibus relinqui, lego quindecim⁶² florenos Hungaricos per meos executores exsolvendos. Hospitali episcopali lego decem quartas millii, alias decem hospitali capituli, alias decem hospitali civitatensi; reverendis patribus capucinis lego triginta quartas millii et viginti cubulos vini. Seminaristis⁶³ civitatensibus decem quartas millii et decem cubulos vini.

Dei gratia nulli quicquam debeo, exceptis reverendis patribus Iesuitis Romanis quandam summam pro qua iam cum ipsis conveni. Ante quatuor annos a domino custode habui quandam iubam mardurinam⁶⁴ pertinentem ad ecclesiam, quae tunc aestimata fuit a pelipario ad huc vivente septuaginta Rheniensium. E contra eodem tempore misi Venetias centum quatuor aureos Hungaricos pro emendis /126/ aliquibus rebus pro ecclesia nostra cathedrali, quae etiam emptae fuerunt et furto sublatae aegrotante illustrissimo domino Nicolao Rossii⁶⁵, residente Sacrae Cesareae Regiaeque Maiestatis Venetiis, cui consignatae⁶⁶ fuerant, ut opere illius dirigeretur

53 infante] infanti

54 cathedrali] cathedralis

55 Hyeronimi] Hieronymi

56 Camarcensi] Camarciensi

57 Varasdiensi] Varasdinensi

58 cathedrali nostro] cathedralis nostræ

59 Chasmensi] Charmen.

60 pellicae] pelliceae

61 quae] quam

62 quindecim] quindicim

63 seminaristis] semenaristis

64 mardurinam] mandurinam

65 Rossii] Rossich

66 consignatae] consegnatae

Zagrabiam. Ab eo tempore litigo cum ipsius heredibus, quapropter etiam Venetiis⁶⁷ me contuli ante duos annos, et incomparabiliter plus exposui quam valet illa iuba. Attamen si quando recuperabitur mea pecunia computatis computandis, volo ut heredes mei faciant proportionatam satisfactionem. Optime enim novit illustrissimus et reverendissimus praelatus sicut et dominus custos quomodo hoc negotium succescerit⁶⁸.

Ante quatuor annos cum essem deputatus a reverendissimo praelato et venerabili capitulo cum dominis Goriciensibus et Rexinensibus ad revidendum rationes restantiarum plurium dominorum fratrum⁶⁹ deputatorum, in revisione restantiarum piae memoriae Martini Iantolovich⁷⁰, dominus Nicolaus Philipovich consignavit ad manus meas aliqua residua dictarum restantiarum aestimata ab iisdem dominis et eodem Philipovich triginta florenis Hungaricis, sicut apparet in libro rationum dicti domini Philipovich apud me existenti, quem vallorem reverendus dominus praelatus applicavit pro tot missis dicendis pro refrigerio animae dicti quondam Martini; quod onus, sicuti⁷¹ charitate christiana libenter in me suscepi, ita, teste Deo, abundanter exolvi.

Audio dominum magistrum prothonotarium velle habere aliquam pretensionem contra me post mortem meam propter mensam liberam quam debent lectores notarii; sed eum testem invoco, quod saepius illam ipsi obtulerim, ad eandem invitaverim, semper illo se excusante, et gratias agente, quin imo ipsum suum amanuensem⁷² saepius rogavi, ut loco domini sui accederit. Sicut enim partam⁷³ mensam semper habui pro reverendo domino sublectore, qui nunquam⁷⁴ eam aspernatus est, ita etiam pro eodem⁷⁵ domino notario; qui si mea promptitudine⁷⁶ uti noluit, sibi non mihi imputet.

Roma existens cum eminentissimo cardinali⁷⁷ Pasmano, nobilis et generosus dominus Ioannes⁷⁸ Tetosy⁷⁹, secretarius eiusdem eminentissimi, numeravit mihi centum aureos Hungaricos⁸⁰ pro expeditione confirmationis reverendissimi domini Ladislaii Hossuthoti⁸¹, praepositi Schipuscinensis in episcopum Transylvanien-

67 Venetiis] Venetias

68 succescerit] successerit

69 fratrum] fratruum

70 Iantolovich] Jancolovich

71 sicuti] sicut

72 amanuensem] amanuesem

73 partam] partem

74 nunquam] numquam

75 eodem] *omitt.*

76 promptitudine] promptitudine

77 cardinali] domino cardinali

78 Ioannes] Joannis

79 Tetosy] Teotosy

80 Hungaricos] hungaros

81 Hossuthoti] Hossustotii

sem⁸², ex qua summa paulo post dictus dominus⁸³ Teorosy⁸⁴ accepit a me sexdecim aureos quos dedit pro elemosyna cuidam matronae derelictae a viro suo ex familia Unferczaght.⁸⁵ Et licet et ipsemet, et procuratores mei Romae laboraverimus sedulo et ex animo pro dicta confirmatione, exposita maxima parte pecuniae apud me remanentis, tamen propter causas bene notas et Suae Maiestati Caesareae et eminentissimo cardinali Pazmano omnibusque praelatis Hungaricis, non fuit possibile ut nos⁸⁶ ad finem deduceretur. Quam vis personaliter ante duos annos Romam /127/ adiverim⁸⁷, et in ea duo de viginti menses exigerim, laborando in hoc negotio conductis et⁸⁸ advocatis et procuratoribus - quod idem mihi contigit⁸⁹ in solicitando confirmationem reverendissimi domini praepositi Simandy⁹⁰, loco dicti reverendissimi Hossuthotii⁹¹, ad eandem⁹² ecclesiam Transylvaniensem⁹³ electi, quo nomine acceperam septuaginta aureos⁹⁴ Hungaricos ab illustrissimo et reverendissimo domino Georgio Draskovichio, Iauriensis⁹⁵ episcopo - ita ut computantur⁹⁶ itinera,⁹⁷ expensae et labores Romae ex ant latae,⁹⁸ forte potius ipsi deberent mihi, quam ego ipsis, licet res finem suum⁹⁹ sortita non fuerit, propter causas, ut dixi, notissimas. Quod si forte pietate divina convalescerem, promitto me adhuc quantumcumque¹⁰⁰ potero pro utroque praelato adlaboraturum.

Direxi iam per fideles manus in patriam ad meos haeredes aliquam quantitatem argenti quaesitam meis laboribus longo annorum spatio et habitam in parte ex liberalitate dominorum patronorum et amicorum, eam post mortem meam iubeo per haeredes meos venundari, et totum eorum pretium perpetuo censui aliquo tuto loco collocari; ex quo censu singulis annis solvatur venerabili capitulo Sibenicensi¹⁰¹ decem ducati monetae Venetae pro duobus anniversariis perpetuo celebrandis; uno die

82 Transylvaniensem] Transylvanensem

83 dominus] d.no

84 Teorosy] Teotosy

85 Unferczaght] Vusvrczaght

86 nos] ea

87 adiverim] advenerim

88 et] cum

89 contigit] contingit

90 Simandy] Semand.

91 Hossuthotii] Hossustotii

92 eandem] eamdem

93 Transylvaniensem] translatum

94 aureos] aurorum

95 Iauriensis] Jaurisens.

96 computantur] computatur

97 itinera] itidem

98 ex ant latae] exantlatae

99 suum] *omitt.*

100 quantumcumque] quatumcumque

101 Sibenicensi] Sebenicen.

mei obitus pro refrigerio animae meae; altero sequenti die pro refrigerio animarum parentum¹⁰² et benefactorum meorum; residuum census ad alternatim perpetuo redat filiabus feminis ex linea duarum sororum mearum Margaritae et Franciscæ, ita ut uno anno ad lineam primæ, altero ad lineam secundæ deveniat in perpetuum. In qua re exequenda instituo commissarios et executores dictum venerabile capitulum Sibenicense¹⁰³ et in casu deficientiæ utriusque lineæ, etiam hæredem dictum venerabile capitulum instituo ita ut stantibus duobus anniversariis residuum pro sua prudentia inter se et clericos minores dividant.

Domum meam in qua nunc mater mea degit, post mortem ipsius et sororis Claræ, relinquo Franciscæ sorori meæ in augmentum dotis suæ. Item domum cum prædio in insula Zlarin¹⁰⁴. Item prædium sive vineam tam antiquam quam eas, quas ego coemi in districtu Sibenicensi¹⁰⁵ in loco vocato Razkrisie¹⁰⁶. Sorori autem Margaritæ, itidem in augmentum dotis, relinquo vineas cultas et incultas, quas vel hæreditate, vel pecunia adeptus sum in insula Lupaz. Item duas vineas in loco Dubrava, alteram hæreditate, alteram donationi piæ memoriæ reverendissimi Vincentii Arigoni, episcopi Sibenicensis¹⁰⁷ millesimo sexcentesimo quinto anno quaesitam. Insuper declaro cum Margarita soror mea renunciaverit mihi omnia et quaecumque bona mobilia et stabilia, /128/¹⁰⁸ paterna, materna et fraterna, uti patet ex notis Petri Bolzoni, olim cancellarii Sibenicensis¹⁰⁹ sub die 11. Maii 1619., quæ comprehendit etiam quaecumque possent spectare ad dispositionem assertam communis olim fratris Ambrosii; et cum Marcus, eius filius, canonicus Sibenicensis¹¹⁰ mihi debeat sexcenta scuta monetae Romanæ, pro ut in notis domini Antonii Lucatelli, notarii eminentissimi cardinalis vicarii Romæ, pro quo debito etiam mihi obligavit¹¹¹ omnes fructus sive præbendæ canonicales¹¹²; idcirco dilectionis affectu, totum dictum debitum caedo¹¹³ et renuntio dictæ Margaritæ; ita ut trecenta scuta ex præfatis, ipsa met habeat ad sui liberam dispositionem; trecenta vero reliqua, tres ipsius filiae possideant, sive nubant, sive innuptæ maneant, dummodo caste honesteque vivant, hoc est centum scuta quelibet¹¹⁴ illarum trium habeat. Quod totum debitum dictus Marcus solvere tenebitur, iuxta presentem meam¹¹⁵ dispositionem inviolabiliter exequendam. Quod

102 parentum] parentuum

103 Sibenicense] Sebenicen.

104 Zlarin] Zlarinen.

105 Sibenicensi] Sebenicen.

106 Razkrisie] Paskrisce

107 Sibenicensis] Sebenicen.

108 Stranica 127 pojavljuje se pogrešno dva puta. Dalje je provedena ispravna paginacija.

109 Sibenicensis] Seben.

110 Sibenicensis] Seben.

111 obligavit] obbligavit

112 sive præbendæ canonicales] suæ præbendæ canonicales

113 caedo] coedo

114 quelibet] qualibet

115 presentem meam] meam præsentem

sive ipsa Margaritha soror mea, sive aliquis ex filiis filiabus suis, aut quicumque alius earundem¹¹⁶ nomine, unitim, vel divisim, quocumque colore, vel praetextu, infringere attentaverit, aut minuere praefatum legatum meosque haeredes et successores molestari, presertim nomine cuiusdam asserti testamenti fratris Ambrosii, vel quavis alia de causa dispositioni huic meae obstanti; tali casu¹¹⁷ volo et firmiter statuo, quod ipsa soror mea Margaritha, sicuti tres eius filiae careant beneficio¹¹⁸ legati sexcentorum scutorum, quae sexcenta scuta applico amplificationi ecclesiae monalium¹¹⁹ Sanctae Catharinae in civitate Sibenicensi¹²⁰ arbitrio et ordinatione domini Iacobi Bratich, sororii mei. Tali etiam casu revoco ea omnia quae legavi sorori meae Franciscae et eius lineae, stantibus firmis id reliquum¹²¹ omnibus clausulis et conditionibus; sed quia spero et ipsam Margaritham et eius filios aquieturos huic meae benignae et charitativae dispositioni, adhuc in signum amoris, relinquo dictae Margarithae sex cochliaria et sex furcinulas argenteas quas a Ioanne Vanich, camerario meo accepit; Bernardo, filio suo, nepoti meo anulum cum turchisia relinquo. Domino Marco itidem nepoti canonico Sibenicensi¹²² horologium cum imagine crucifixi in ebano. Domino Iacobo Bratich anulum cum saphiro. Mattheo qui penes me est nepoti meo horologium aeneum; inauratum horologium porro demonstratu[m]¹²³ remitto admodum illustrissimo et reverendissimo domino Nicolao Mrau, electo Sardonensi, praeposito Novamezt¹²⁴ a quo illud dono accepi. Tabulam argenteam ebano inclusam cum imagine Beatae Mariae Virginis, /129/ sorori meae moniali Dominicae in signum amoris relinquo. Anulum cum diamante¹²⁵ excellentissimo domino Marco Spudio, praelatorum Regni Hungariae agenti, in signum sincerissimae amicitiae nostrae relinquo, quem rogo ut in ratione dati et accepti eadem charitate conveniat cum meis haeredibus qua semper convenit mecum.

De caetero¹²⁶ omnium aliorum bonorum mobilium et immobilium instituo haeredem et commissarium sicuti supra, primo matrem meam, secundo sororem Claram, tertio Franciscam. Supremum autem tutorem et executorem huius meae ultimae voluntatis et dispositionis, dominum Iacobum Bratich, sororium meum, qui Ioanni Vranich, camerario meo, eandem¹²⁷ ipsam fidem debebit adhibere, quam

116 earundem] earundem

117 casu] casu

118 beneficio] beneficio

119 monalium] monialium

120 Sibenicensi] Sebenici

121 id reliquum] et reliquis

122 Sibenicensi] Seben.

123 demonstratu[m] striatum (Zanimljivo da je uz riječ *demonstratu[m]* na margini originalnog prijepisa oporuke zapisano *striatum = scanalato*, za što možemo pretpostaviti da je Foscov komentar.)

124 Novamezt] Hovamest

125 diamante] adamante

126 caetero] coetero

127 eandem] eamdem

mihimet¹²⁸ ipsi; quem Ioannem absolvo ab omni obligatione¹²⁹ redendae rationis rerum mearum cuicumque mortalium et ubique locorum.

Et quia hactenus¹³⁰ exposui ad ducentos taleros pro electione et confirmatione solicitanda, iam pridem pro episcopatu Samandriensi quem nunc pro confirmatione Bosnensi resignatum ad favorem fratris Thomae Marnavich, fratris mei consobri- ni; ideo totam dictam summam resigno et relinquo dicto Ioanni qui quicquid¹³¹ fecerit de rebus meis volo a me factum haberi eundemque¹³² executores huius mei testamenti in hoc Regno instituo. Ita delibero, statuo et omni meliori modo et testa- mentaria ratione ultimam voluntatem meam perpetuo valituram declaro et stabilio. Actum die vigesima tertia¹³³ Septembris millesimo sexagesimo trigesimo sexto.

Ego, Ioannes¹³⁴ Tomcus Marnavitus, episcopus Bosnensis, lector et vicarius Zagrabiensis approbo omnia et singula suprascripta. /Manu propria/

/Locus sigilli supradicti illustrissimi et reverendissimi episcopi/

Nos, Franciscus Erghelius, Dei et Apostolicae sedis gratia episcopus Zagrabiensis, Beatissimae Mariae Virginis de Thopuzko¹³⁵ abbas, commendatarius ac Sacratissimae¹³⁶ Caesareae¹³⁷ Regiaeque Maiestatis consiliarius etc., praesens testamentum reverendissimi domini Ioannis Tomci Marnavich, episcopi Bosnensis, lectoris et canonici ecclesiae nostrae Zagrabiensis ac praefatae Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis consilarii etc., nobis de iure et consuetudine longo usu approbata, pro confirmatione exhibitum, in omnibus eisdem¹³⁸ punctis, clausulis et articulis in quantum rite et legitime dignoscitur esse confectum et emanatum, auctoritate et iurisdictione nostra episcopali qua ea in parte pleno iure fungimur, ratificamus, approbamus et confirmamus ac omnia et singula in hoc testamento contenta, debita executioni¹³⁹ demandari volumus vigore praesentium. Datum in palatio arcis nostrae episcopalis Zagrabiensis, feria quarta /130/ proxima post festum Sancti Matthaei apostoli et evangelistae, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo¹⁴⁰ sexto.

Franciscus Erghelius, episcopus Zagrabiensis, /manu propria/

Locum sigilli supradicti illustrissimi et reverendissimi episcopi

128 mihimet] mihi et

129 obligatione] obbligatione

130 hactenus] actenus

131 quicquid] quiquid

132 eundemque] eundem

133 vigesima tertia] 23

134 Ioannes] Joannis

135 Thopuzko] Topuzka

136 Sacratissimae] Sacrae

137 Caesareae] *omitt.*

138 eisdem] iisdem

139 debita executioni] debita executione

140 trigesimo] trigesime

SUMMARY

Bishop on Bishop
Critical review of the Fosco's analysis and transcript
of the will made by Ivan Tomko Mrnavić

The research is founded on the work of Bishop of Šibenik Giuseppe Antonio Fosca, *Vita di Giovanni Tonco-Mrnavić*, published in 1890 in Šibenik. The work contains the first analysis and transcript of the will made by a distinguished 17th century canon of Šibenik, the arch deacon of Zagreb and bishop of Bosnia, Ivan Tomko Mrnavić. Fosco used a 1639 copy of Mrnavić's will made by a notary from Šibenik Mihovil Parčić, now kept in the Zadar State Archives (collection: Notary Archives of Šibenik). Since Fosco's knowledge of Latin was inadequate, he made an incomplete and insufficiently detailed analysis of Mrnavić's will, leaving out numerous legatees, as well as properties. Fosco's transcription is also full of mistakes, and was not made under contemporary linguistic norms. This paper, therefore, offers a comprehensive and detailed analysis of all legatees and properties based on the copy of Mrnavić's will held in the State Archives in Zadar, as well as a more contemporary transcript of the will, including notes and linguistic analysis of Fosco's transcript.

The paper analyzes Mrnavić's will according to the most significant categories of legatees, and those are family, clergy and religious orders, religious institutions and charity institutions. The tangible and intangible payables and receivables from Mrnavić's will were analyzed separately due to their volume and significance. It has been established that legatees from Mrnavić's immediate family and in-laws, as well as clergy and religious orders were the most important groups that Mrnavić bequeathed property to in his will. Although the will contains more legatees from church orders than from family and in-laws, the property bequeathed to the latter is more valuable – it consists of houses, vineyards, land, money, and jewelry, while church legatees were bequeathed paintings, books, jewelry, sacral objects, money, and food.

Keywords: Ivan Tomko Mrnavić, Antonio Giuseppe Fosco, will, Zagreb, Zagreb Diocese, Šibenik, church history, Early Modern Period